

Kreander
A. D.
ANIMADVERSIONES NONNULLÆ,

DE
METHODO
L I N G V A M
L A T I N A M
ADDISCENDI,

QUAS
Ex mandato Reverendissimi D:ni EPISCOPI & PRO-CAN-
CELLARII, nec non Summe Vener. Consist. Ecclesiastici.
Approb. Ampl. Fac. Phil. In Reg. Acad. Aboënsis,
Publico examini submittunt

AUCTOR
JACOBUS WEGELIUS,
Phil. Mag. & Coll. Sch. Triv. Uhloënsis.

ET
RESPONDENS
SALOMON KREANDER,

Ostrobothnienses.
In AUDITORIO SUPERIORI Die XIII. Februarii
An. MDCCCLXXIII.
Horis Antemeridianis.

ABOÆ,
Typis JOHANNIS CHRISTOPHORI FRENCKELL.

Non sunt ferendi, qui hanc artem (Grammati-
cam) ut tenuem ac jejunam cavillantur: quæ nisi ora-
tori futuro fundamenta fideliter jecerit, quicquid super-
struxeris, corruet: necessaria pueris, jucunda senibus:
dulcis secretorum comes: & quæ vel sola omni studio-
rum genere plus habet operis quam ostentationis. Ne
quis igitur tanquam parva fastidiat grammatices ele-
menta.

Quintilianus Inst. Orat. L. I. Cap. IV.

§. I.

Linguæ usum hominibus permisit Divinum Numen, ut se mutuo intelligerent, nec ferarum more vivarent misere, sed vitam agerent cultiorem & beatiorem. Ex quo sine, ut hominis eminentia præ reliquorum animantium genere maxime elucet, ita sermoni optime constat sua præstantia, suaque dignitas inter cætera Divinæ providentiæ beneficia. Quamvis autem sermonis conditio per se admodum splendida sit, haud tamen scio, an ulla humani generis prærogativa minus stabilis esse possit, temporum, locorum, aliarumque carissarum injuria. Quam certum enim est unicam solum ab ultimis primordiis fuisse linguam, tam indubium quoque habendum, ingentem, immo innumerabilem ferre nunc temporis earum esse numerum, quod actu ipso toties experimur, quoties in addiscendis linguarum diversitatibus omnes ingenii nervos intendere, necesse habemus. Cunctæ namque gentes, gloriae cupidine stimulatae, in sermonem suum ita limandum, ut aliis longe præcelleret, summis cogitationibus latæ fuere, quod ipsum, utalia præterea, sine magna vicissitudine linguarum contingere non potuit. Inter yetustissimas vero gentes vix reperitur

A

ulla,

ulla, quæ tam propter mores, natamque hinc potentiam, quam lingua, majorem consecuta sit famam, quam Populus Romanus. Quamquam enim Græcia lingvam suam ad tantum perduxerat nitorem, ut Roma suam cum Græca neque ipsa aucta fuerit contendere, sed potius propemodum barbaram esse, si cum hujus sermonis splendore & elegantia conferatur, confiteri olim cogeretur (a), ad tantum tamen Roma lensim adscendit culmen honoris, ut sermo ni etiam suo summas tandem vindicaret partes. Postquam enim Romani acceptam a Græcis eruditio nem in patriam suam lingvam transtulerunt, non potuit non lingva eorum mirum quantum excoli, imprimis quum eandem amore usque eo Roma tandem prosequeretur, ut omnes, quæ sceptra ejus adoraverant, gentes, atque inter eas, Græcos, invidia oppressos, loqui latine jusslerit (b). Atque hinc factum est, ut lingva Romana orbi fere omni olim familiaris (c), ab eruditis hominibus custodita eoque successu propagata fuerit, ut non solum hodie fulgeat in Republica Literaria ejus honos, sed etiam olim diu mansurus sit, nisi forte futura ætas,

(a) Unde illud Horatii
Grajis ingenium, Grajis dedit ore rotundo
Maja loqui - - - - -
De arte Poëtica v. 323 seq.

(b) Testem hujus rei adfero Valerium Maximum, qui Libro II. c. 2. ita loquitur: *Magistratus vero prijci quantopere suam populique Romani magnitudinem gererint, hinc cognosci potest, quod inter cetera obtinenda gravitatis iniicia, illud quoque magna cum perseverantia custodiebant, ne Græcis unquam, nisi latine responsa darent. Quin etiam ipsa lingue volubilitate, qua plurimum valent, excussa, per interpretes loqui cogebant, non in urbe tantum nostra, sed etiam in Græcia & Asia. Quo scilicet latinæ vocis honos per omnes gentes. venerabilior diffunderetur.*

(c) Quam longe lateque patuerit lingua latine usus constat ex his Plutarchi verbis Quest. Plat. T.II.p.1010. Παναίτιον λόγῳ τὸν ὅμηρον πάντας ἀνθεγωποὶ χρεώνται.

ætas, mutatis vicibus, eam de fastigio detrudere incipiat.
 Quamvis videlicet adeo olim Europæis populis placuerit
 hæc lingva, ut ignominiosum fere diu haberetur, si quis
 illustrem personam alia quam latina lingva alloqui susti-
 neret, in desvetudinem tamen majorem præstantissima
 hæc lingva abire cœpit, postquam Gallica, Anglica, Ger-
 manica cæteræque cultiores lingvæ in scenam prodie-
 runt. Attramen, prout res adhuc sunt, lingva certe la-
 tina omnium primo ab iis addiscenda est, qui ad scien-
 tiarum adyta penetrare cupiunt. Summorum namque
 virorum industria ita expolita, locupletata, atque ad-
 eo artibus & scientiis adaptata est, ut jam dudum
 tanquam Mercurius eruditorum celebrata fuerit. Quam-
 obrem haud immerito hæc lingua facile principem
 sibi in orbe eruditio vindicat locum, cum omne fere
 scientiarum & disciplinarum genus latinis litteris exorna-
 tum & amplificatum sit, atque adeo universa fere eru-
 ditio ex latinis libris addisci queat. Dolendum itaque
 est, in desvetudinem jam nostris temporibus pulcherri-
 mam hanc linguam, ut diximus, abire cœpisse. Hic ve-
 ro neglectus vel exinde ortus est, quod multum adeo
 temporis requiratur ad linguam hanc, quæ mortua est
 addiscendam, quum e contrario cæteræ cultiores lin-
 guæ vivæ longe breviori temporis intervallo addisci pos-
 sint. Accedit difficultas addiscendi linguam latinam, quæ
 Septentrionales in primis Europæ populos premit, nimis
 quod lingua hæc genio suo a vernaculis nostris aliquantum
 magis recedat. Autumamus vero hæc mala, quoad ma-
 gnam partem & quidem feliciter superari, si emendetur
 docendi methodus, quæ reddi potest plana & brevis, i-
 nanibus tricis & subtilitatibus rejectis. Nisi autem hoc
 fiat, non potest non fastidium lingvæ latinæ existere, in
 universæ fere eruditionis damnum quam maximum. Res
 taque hæc, nobis vires nostras publico aliquo exercitio

periclitaturis, visa est consideratione dignissima. Proinde cogitationes nostras de methodo addiscendi linguam latinam, paucis proferre constituimus, temporis, qua premimur, angustia festinandi nobis necessitatem impone. Ingenue agnoscimus plenam hujus argumenti enodationem supra vires nostras esse positam; Tu vero L. B. innocuos conatus benigne adspicias, nostrosque defectus maturiori tuo suppleas judicio.

§. II.

Quemadmodum in omnibus aliis rebus inter se discrepant mortales, ita in addiscenda lingua latina neque omnes una eademque methodo usi sunt. Fuere enim, qui linguam latinam solo usu ac loquendi exercitatione, sine Grammatices regulis, addiscendam commendarunt, Grammaticam linguis addiscendis non solum nihil adferre utilitatis, sed & maximo esse impedimento, contententes. Alia e contrario eruditorum pars, nullam linguam ne quidem vernaculam, nedum exoticam ullam, sine praeceptis Grammatices, recte, solide atque accurate disci posse contendit (*d*). Quamvis autem non adeo diffiteamur, posse pueros in cognitionem quaudam sermonis latinipenetrare, sine cognitione Grammatices, quod etiam exempla nonnullorum ostenderunt; haud immerito tamen negamus linguam latinam sola consuetudine, quam

---

(*d*) Voce Grammatices, quam Graecis ut reliquarum ferme scientiarum nomina, debemus, non totum ejus complectimus ambitum, quo ipso omnia, quæ ad lingvarum culturam faciunt, subsidia involvuntur; sed eam tantum Philologiae partem, quæ viam præparat ad accuratam linguae cuiusdam cognitionem, succincta tam recte legendi loquendique, quam scribendi methodo. Quo etiam sensu Grammatica a quibusdam dispepsi solet in generali, linguis omnibus applicata, & speciale, peculiari cuidam addictam lingue.

quam certis regulis felicius atque accuratius disci. (e). Etenim ne vagus atque mutilus sermo illorum reddatur, qui sine usu Grammatices linguam addiscunt latinam, necesse saltem est, ut Præceptores ipsi, quorum informationi hi sunt commissi, regularum Grammaticalium callentissimi sint; quo discipulos præceptis ad genium linguæ cognoscendum necessariis possint rite imbuere. Non quidem negamus, ante inventam atque in artis formam redactam Grammaticam, homines & linguas percepisse, & alios easdem edocuisse, inde vero tamen non conficitur, quin majori dexteritate id fiat, adhibitis in usum præceptis Grammatices. Quis pyxidem nauticam frustra inventam & frustra etiamnum usurpari contendere au- sit, quamvis navibus altum mare sulcaverint prisci ævi homines? Sic quis, Grammaticam proscribat, licet, illa nondum exulta, colloquerentur inter se homines? Fru- stra proinde quis inficiabitur Grammaticam præparare viam ad accuratam linguæ cognitionem, succinctaque methodo proponere præcepta, ex quibus genuina indoles linguæ felicius hauriri possit. Fieri enim vix potest, quin subinde circa vocabulorum phrasumque rectum usum dubitet titubetque is, quem regularum Grammaticalium constans & penitus animo concepta veritas non reddiderit certum. Quis etiam est nescius, viros certe- roquin variarum scientiarum peritos, artis vero Gram- matices expertes, nonnisi dubios nimiumque timidos ad scribendum accessisse, atque prudentiores eorum nihil publicæ luci, sine censura Grammaticorum commisisse (f).

A 3

Conce-

(e) Adducam testimonium gravissimum Verulamii, quod habetur in libro ejus de Augmentis Scientiarum Lib. VI Cap. i. *Grammati-ees, inquit, in linguis quibusque vernaculis, exiguis certe usus est: in externis perdiscendis, latior: Amplissimus vero in linguis, quæ vul- gares esse desierunt, & in libris tantum perpetuantur.*

(f) Sic F. U. Calixtum Grammatices expertem, & solo usu suf- fultum, fecisse refert G. Stollius. *Introduct. in Hist. Literar. C. II, §. XX.*

Concedimus denique, quod perversus & præposterus Grammaticam docendi ordo, regularumque confusa dispositio, multum discentibus eret difficultatis; sed inter abusus ista vitia referimus, atque sic distingvimus inter usum & abusum. Quis enim vitem damnet propter vi ni potentiam inebriandi? Certe hoc modo, non Grammatica solum, sed etiam reliquæ scientiæ omnes generi humano necessariæ, esent exterminalgæ. Grammatica ergo, quæ methodo facili, regulisque necessariis & bene dispositis innititur, atque ingenii discentium accomodata est, utilis omnino censeretur debet.

§. III.

Necessitate Grammatices §. præcedente generaliter delineata, ostendendum jam est, quo modo & quo ordine singulæ ejus partes proponendæ ac instillandæ sunt. Tam vetus consuetudo, quam ipsa rei natura Etymologiam, quæ originem, flexionem & proprietates vocum docet, omnium primo animis discentium inculcandam esse monet. Supponimus itaque Grammaticam conscriptam quasi ad manus nobis jam esse, atque monemus circa lectionem Etymologiæ probe distingvenda esse, quæ necessario memoriter, totidem verbis, sunt discedenda, ab iis, quæ suis verbis reddere discentes ita debent, ut eundem tamen, qui in Grammatica habentur, sensum exprimant. Quocirca observandum, judicium puerorum a prima ætate sic esse exercendum, ut nihil e memoria sine attentione ipsis recitare liceat. Omnium vero primo, ad verbum disci & perlegi debent declinationes & conjugationes, quia hæ essentiales linguæ partes involvunt, sunt meræ res memoriae, neque aliis verbis reddi possunt. Breviores præterea quosdam canones, qui generalissimas proprietates linguæ tangunt, memoria di gni

gn̄i utique sunt. Horum ope tirones differentiam non minum & verborum, generum, casuum, modorum, temporum, numerorum, personarum, declinationumque & conjugationum perquam familiarem sibi reddunt. Quæ omnia sapienti ubique instituta comparatione cum lingua vernacula, evadunt luculentiora & amœniora. Tantum tamen abest, ut omnes illas regulas Etymologicas, quæ in Grammaticis nostris occurrunt, memoriter legendas esse svadeamus, ut potius maximam earum partem per unam atque alteram attente institutam perfectionem, Præceptorisque sedulam explanationem, melius atque facilius disci censeamus. Regulæ igitur aliæ necessariæ sunt incipientibus, iisque mox ab initio studii inculcandæ; aliæ autem necessariæ sunt provectionibus, quæque ad verbum a discipulis memoriter ediscendæ, & coram Præceptoribus recitandæ non sunt (g). Simulac vero partes orationis flexibiles quodam modo sibi familiares reddiderunt tirones, postlunt a Præceptore perduci ad auctores facillimos explicandos, ita tamen ut Grammaticam semper ad manus habeant. Quocirca observandum methodum analyticam seu resolutionis discipulis incipientibus, quam maxime inculcandam esse. Cætera, ut pote anomala, defectiva ac partes orationis inflexibles, debent primo breviter percurri, deinceps vero in explicazione atque resolutione auctorum crebro evolvi uberrimisque explicari, & ut memoria eo firmius adhaereant, diligenter reperti (h). Discipuli quoque mature addiscant e Lexicis evolvere voces, doceanturque distinguere verba.

(g) Vel me non monente facile quisque perspicere potest, Grammaticam esse debere idiomate scriptam vernacula, quod intelligere discentes possunt, ne vanam in præceptis non intellectis consumant operam.

(h) Eene Quintilianus: Quimmo, inquit, ne primæ quidem memorie temere credendum: repetere, & diu inculcare, fuerit utilius. Inst. Orat. L. I. c. 1.

bā simplicia a compositis, primitiva a derivatis, quantum occasio & ingenium admiserit. Ut prudens Informator semper accommodat se ad captum discentium, ita cavet, ne plures regulæ uno eodemque tempore suggerantur discipulis, qui si obruantur, non possunt non a discendi ardore abstrahi.

§. IV.

Edoctis sic regulis generalioribus Etymologicis vocumque copia a iqua per explicationem Auctorum acquisita, Syntaxeos notitia sensim imbuendus est linguae latine studiosus puer. Cave vero existimes, nos cum non nullis utilem judicatueros lectionem Syntaxeos memoriter instituendam, imprimis antequam ex lectione & interpretatione facilium librorum tirones qualemcumque facultatem linguae adepti sunt; tædio enim legendi sic torquentur, neque quid inde utilitatis habent, quamdiu regularum sensum nondum animo comprehendenterunt. Quemadmodum autem circa descendam Syntaxin, ni-miam illam memoriter recitandi consuetudinem rejicendam esse censemus, ita consultius nobis videtur, ut regulæ Syntacticæ a Præceptore quam diligentissime explicentur & enodentur, exemplis aptissimis subjectis (*i.*), & discipuli doceantur sensum earum suis reddere verbis, easque ad exempla exhibita applicare. Sic namque facilius singula percipiuntur, memoriae mandantur & in usum reconduntur. Neque dubitandum, quin ea quæ leguntur, hoc instituto clarius patescant, firmiusque memoriae inhærent, quam si totidem verbis vel accuratissime memoriae infixa essent, propria eorum vi nondum animo concepta; ea enim, quæ intellectu consecuti sumus,

(*i.*) Longum iter per præcepta, brevius per exempla, est etatum. Senecæ, quod heic veritatem suam obtinet.

mus, non adeo facile ex animo effluunt. Ut vero tirones eo melius memoria teneant præcepta syntactica, ju-
 beantur circa explicationem auctorum crebro eadem e-
 volvere, doceanturque data ex Auctoribus occasione
 ea ubique recte applicare, transeundo semper a facilioribus
 ad difficiliora, praxinque regularum cum theoria
 continuo conjungendo. Informatione puerorum hac
 ratione instituta, experiemur certe sententiam eorum
 haud infirmo stare fundamento, qui contendunt Aucto-
 res Classicos, potius intelligendæ Grammaticæ, quam
 Grammaticam intelligendis Auctoribus viam aperire. Si
 igitur in addiscenda lingua latina obtinere velimus cele-
 riores puerorum progressus, abusus in Scholis nonnullis
 adhuc forte obvios, corrigendos esse, necesse ducimus.
 Præpostera & perversa enim Grammaticam docendi me-
 thodus, nec non nimia illa memoriter recitandi consuetudo,
 regularumque operosa & confusa dispositio, tan-
 tum sæpe dissentibus creat difficultatis, tantumque tædii
 ac molestiarum, ut in arenam vix progressi turpiter re-
 cedant, linguæ latinæ in perpetuum valedicturi. Secus
 sentientes, necesse est, vel esse captos præjudiciis, quippe
 qui se eodem modo linguam latinam a suis olim
 præceptoribus, iisdemque viris eruditissimis, edoctos fu-
 ille cogitant, vel laboris minuendi cauila pristinum mo-
 rem tenere. Quamvis vero non inficias eamus, posse
 linguam latinam more etiam illo pristino addisci, (exempla
 enim eruditorum id satis superque evincunt), contem-
 dimus tamen methodum a nobis allatam longe facilior-
 em esse, minorique temporis spatio notitiam hujus lin-
 guæ hac ratione obtineri. Experientia enim luculenter
 monstrat, in discenda Grammatica latina, more permul-
 tis in Scholis huc usque servato, plures annos consumi
 solere, nec tamen ad tantam perfectionem discentes per-
 yenire, ut præcepta illa Grammaticalia intelligere & ap-
 plicare

plicate ipsi possint, nisi accedente sedula Auctorum lectione & observatione. Quantum igitur negotii & impedimenti istæ ambages (*k*) dissentibus facessant, neminem rem justa lance pensis tantem latebit.

§. V.

Monuimus in antecedentibus lectionem Grammatices & explicationem Auctorum sororio quasi nexu jungi debere, & cohærere ut animam & corpus. Quum enim lingua latina inter demortuas jam referenda sit, patet luculenter, notitiam ejus aliunde hauriri non posse, quam ex veteribus, qui naufragium quasi communè evaserunt, Auctoribus Classicis. Omnium vero primo circa lectionem Auctorum respiciendum est ad constructionem & situm verborum, non minus quam nexus periodi cuiuscunque partium, ita ut non solum Auctoris sensus capiatur (*l*), sed etiam phrases saltem elegantiores memoriae mandentur. Quamvis autem vocis uniuscujusque significatio circa explicationem auctorum sedulo sit investiganda, adeo tamen stricte linguae gnarus nunquam ad hanc se adstringat, ut ne particulam quidem in explicando prætereat. Idiotissimi igitur linguarum discernendi, ne perversa inde enascatur consuetu-

(*k*). Bene, pro more suo, monet Crucius, dicens: *Adgit in docendo aperta brevitas, & ordo facilis, quæ compendiaria via ducant ad metam.* In op. Ep. ejus Libr. IV. Cap. 1.

(*l*). Hinc patet, tironibus auctores esse in manus tradendos, quia non modo similitate & facilitate præstant, sed argumentum etiam tractant captui puerorum accommodatum, qualia sunt Historica, ut & ad res simul attendere adservent, & jucunditate argumenti tredium lectionis minuuntur, puerorumque animi recreantur; quare etiam doctores prudentes hujusmodi observationes Grammaticis illis tricis. interponere debent; quo instituto ad linguae quoque intelligentiam feliciter utique adducuntur.

Svetudo, nullum observandi discrimen inter linguam latinam & vernaculam. Maximi etiam est ponderis, ut Auctores classici justo pervolvantur ordine; *unus enim*, teste Gesnero, *alteri velut viam sternat*, quo facilius intelligi, ac in succum & sanguinem verti possit (m). Puritas vero a primorum auctorum lectione acquirenda est, observato simul, ne a difficilioribus incipiatur, qui discentium captum & intelligentiam adeo exsuperant, Proiectioribus tamen ii quoque auctores commendandi sunt, ex quibus concinnitas & ornatissimus simul cum puritate addisci possit, ut discentes sensim adspescant elegantiam veterum imitari. Plurimum etiam refert, ut in eo auctore, quem semel in manus sumserunt, perseverent linguae latine cultores, illumque ita legant & relegendant, ut ne minima quidem observatu digna attentionem eorum fugiant; quod majori cum usu ut peragatur, & singulis, secundum profectus discentium, observandis detur locus, tarde fiat (n), donec discipuli exercitatione acquirant habitum intelligendi ac velocius percipiendi. Multa enim illis incumbunt observanda, ut sunt voces, phrases, stilus, periodi & reliqua, quae, pro re nata, transire nequeunt. Neque repente ab uno auctore ad alios transeundum est; si enim modo hunc, modo illum aggrediamur, fieri non potest, quin dissolutum inde atque inaequale enascatur stili genus. Bene igitur Seneca *fastidientis*, inquit, *stomachi est, multa degustare, quae ubi varia sunt & diversa, inquinant non a-lunt* (o)

(m) Vide ejus animad. ad Heineccii Fund. stil. Cult. Part. III. Cap. 1. & §. 2.

(n) Quintilianus consilium saluberrimum sequamur: *Certa sit, ait, in primis lectio, deinde conjuncta, & diu lentiō, donec exercitatione contingat emendata velocitas.* Libr. I. Cap. 1.

(o) Epistola II.

§. VI.

Quamquam in præcedentibus diximus, methodum analyticam incipientibus sedulo esse inculcandam; non tamen negamus syntheticam etiam seu compositionis methodum, quæ in scribendi & loquendi exercitatione consistit, adhibendam esse; quin potius geminam hanc methodum in addiscenda lingua latina conjunctim observandam esse urgemus. Nisi enim utraque tempestive adhibeatur, non nisi superficiaria lingvæ hujus cognitio acquiretur. Ut vero recto ordine heic progrediamur, erit primo intelligenda, deinde scribenda postmodum loquenda (*p*). Loquendi exercitia non sunt inchoanda, priusquam non solum instructi fuerint vocum quadam copia, sed etiam indolem lingvæ phrasiumque sibi perspectam habeant, ne habitus male loquendi noceat rete scribere volentibus (*q*). Frustra ii laborant, qui exercitiis scribendi utuntur, priusquam aliquam lingvæ notitiam explicatione Auctorum acquisiverunt. Præterquam enim quod multum adeo terant temporis in evolvendis verbis e Lexicis; in regulas Grammaticales etiam adeo saepe impingunt, ut iis omnibus corrigendis nemo sufficiat; ut taceam quam molestus hic labor dissentibus sit, adeoque ad tedium iis ingenerandum aptus.

(*p*) Hac methodo usus est Tanaquil Faber, qui filium suum ab anno 10 ad 14 Græca & Latina lingua plene expolivit, ut cum viris certare posset. Vid. Morhofius Polyh. Liter. T. I. L. II. Cap. IX. ubi hæc verba legi merentur: *Absurdum existimat (Faber) a compositione initium in lingua addiscenda facere. Cum enim tres gradus Linguæ constitutæ, primum intelligere, secundum componere, tertium loqui, quos gradus etiam ipsa natura servet; eam nos sequi debere existimat.* Quemadmodum enim ad ædificium extruendum materia indigemus, sine qua nec ipse Archimedes quicquam efficerit; ita verbis eorumque sensu nos primam vult esse instructos.

(*q*) Vid. Heineccii Fund. Stil. Cult.

ptus. Consultius est, tironibus sententias quasdam breviores a Præceptoribus proponi, quas statim, adjuvante Præceptore latine reddant; quod exercitationis genus continuandum est, donec primas regulas syntacticas sibi familiares reddiderunt. Tantum tamen abest, ut ab exercitatione scribendi plane dehortemur linguæ latinæ processos, ut potius eam *optimum & præstantissimum*, cum Cicero, *dicendi effectorem & Magistrum esse fateamur.* (r) Quum enim interitus hujus linguæ interceperit nobis consuetudinem cum latine loquentibus, scriptione sedula hæc jactura eo magis compensanda est, quo certius constat, nullam linguam sine usu addisci posse. A versione vero prout omnium facillima tironibus auspicandum erit. Ille tamen mos, qui in Scholis invaluit, transferendi aliquid e vernacula in latinam, temere non est sequendus. Tum vero felicius res procedet, si auctorum veterum loca in vernaculam transferantur, interjectoque tempore, & ablatis tantisper libris, eadem de novo latine reddere teneantur pueri. Hoc enim pacto observabunt tirones facilius utriusque linguæ differentiam, & quicquid in lingua vernacula a latinæ proprietatibus abhorret. Exerceantur præterea variationibus, carminum solutionibus & sic porro, donec tales fecerunt progressus, ut characteres, descriptiones & alia eiusmodi exercitia conscribere valeant, quæ non linguæ modo, verum etiam scientiarum requirunt notitiam (s).

B 3

Mul-

(r) De Oratore Lib. I. c. 35.

(s) Sequentia Quintilianii verba lectu sunt dignissima: *mea quidem sententia nemo esse poterit omni laude cumulatus Orator, nisi viri omnium rerum magnarum atque artium scientiam consecutus: sed mihi satis est, ejus esse Oratorem rei, de qua dicet, non incinm. Neque enim omnes cauillas novit, & debet posse de omnibus dicere. De quibus ergo dicet? de quibus didicit. Similiter quoque de quibus dicendum erit, interim dicet: & de quibus didicerit, dicit, Ins. Orat, L. II. c. 21.*

Multum ad rhombum in præsentî facit negotio, ne præmature hoc exercitium intermitatur, sed assidue continuetur, donec genium atque iadolem linguae sibi perspectam reddiderint; secus enim si fiat, nunquam ad solidam hujus linguae cognitionem perveniri potest; *caput enim*, teste Cicerone, *est quam plurimum scribere* (t). Acquisita hac ratione cognitione hujus linguae, colloquia quoque cum iis, qui linguae latine sunt periti, instituenda sunt, ut habitum inde acquirant, sensa animi comode exprimendi. Ne vero nausea a molesto ac difficiili hoc studii genere creetur discentibus, immo ne a discendi ardore deterreantur, aliæ simul pertractandæ sunt res, quibus non solum judicium eorum acuatur, sed etiam memoria firmetur.

Plura quidem hac de materia esent dicenda; sed quoniam temporis habere cogimur rationem, finem pertenui imponimus tractationi.

S. D. G.

THESES.

Thef. I. Qui scientiam DEI medium negant, & Eum omniscium insimul esse fatentur, sibi ipsis contradicunt.

Th. II. Æternitatem DEI ex principiis rationis demonstrari posse, eo minus afflere dubitamus, quo certius constat eam antiquissimis jam gentilium Philosophis notam fuisse.

Th. III.

Th. III. Controversiarum explicatione puerilem aetatem onerare, inconsultum est; sed Historicas tamen observationes dogmatum pertractioni inserere, etiam in Theologia docenda, utilissimum utique judicamus.

Th. IV. Lingua Hæbreæ facilius ab iis instillatur, qui plura paradigmata conjugationum memoriter legenda discipulis tradunt, quam ab illis, qui multarum regularum ope omnia verba ad unum typum reducere illos docent.

Th. V. Lingvæ Græcæ in Scholis publicis quin diligenter tradenda sint fundamenta, tanto minus est dubitandum, quanto certius constat eam non solum Theologis esse necessariam, sed aliarum etiam scientiarum cultoribus magnam præbere utilitatem.

Th. VI. In docenda lingua tam Græca quam Latina, solliciti esse debent Praeceptores, ut discipuli diligenter imbuantur notitia vocabulorum primitivorum & simplicium; iis enim edoctis, derivatorum & compositorum significaciones assequi haud erit difficile.

Th. VII. Consultius videtur, ut tam Grammatica Græca vernaculo sermone tironibus proponatur, quam ipsa etiam textus explicatio hac potius quam latina instituatur lingva.

Th. VIII. In opere virorum doctorum, qua sæpe laborat Respublica Literaria, haud postremam existimo querendam esse causam, in præmaturo querundam, ne dicam, plurimorum a Scholis in Academias discessu.

Th. IX. Scholas publicas privatis multis nominibus præstare, extra dubium est; Per magna autem conflente discipulorum multitudine, doctorum etiam numerus augeri debet, ut rite singulorum studiis invigilare queant.

Th. X. Ut in magnis civitatibus, ita etiam in exigua societate Scholastica, utramque paginam facit accuratus ordo atque disciplina. Quocirca duo extrema vitanda sunt;

sunt; morosa videlicet severitas & nimia indulgentia. Gravitas humanitate & patientia mixta, utilem reddit operam doctoris Scholastici,

Th. XI. In lectionibus suis recitandis, a prima usque ætate, diligenter pueri ad levfaciendi sunt bona & incorruptæ pronunciationi; alias facile vitia contrahunt, difficulter deinde corrigenda.

Th. XII. Quin lectio poëtarum, tam ad lingua latinaræ intelligentiam accuratiorem, quam ad veriorem vocum pronunciationem, multum faciat, adeoque Scholaribus, provectionibus tamen, sit inculcanda, dubium non est.

Th. XIII. Ut intelligens doctor elegantias & ornatum auctorum, quos tironibus explicat, illis pro captu & profectibus illorum indicare non negligit, ita doctrina illa Troporum & Schematum, quæ in compendiis nostris Rhetoricis tradi solet, tironum memoriam non onerat, quæ provectionibus demum, accidente uberiore legendi usu, consultius proponitur.

Th. XIV. Nuda eventuum narratione Historia utiliter tradi non potest discentibus; mutationum igitur rationes insimul diligenter commemorandæ sunt.

Th. XV. Quamvis Tiberius Gracchus ut pérniciosus Reipublicæ perturbator & accusatus & punitus sit; superbiam tamen & licentiam optimatum graves ei præbuiles rationes molimina sua aggrediendi, negari haud potest.

Th. XVI. Qui Geometriæ fundamenta juventuti Scholasticae instillanda esse negant, non possunt non ignorare, quantum hoc studii genus ad acuendum iudicium puerorum faciat.

Th. XVII. Logicam utiliter in Scholis proponi, nemo negabit. Sed melius nonnullæ tantum ejus partes, quæ maxime sunt necessariae, tironibus primum propounderuntur; ut doctrina de idearum emendatione, de definitionibus &c. reliquis, & maxime doctrina de syllogismis, ad maturorem ætatem reservatis.